UNIVERSITET TALABALARI ORASIDA IJTIMOIY FAOLLIK VA JAVOBGARLIKNI SHAKLLANTIRISHNING AMALIY YO'LLARI

Xolmatova Muslimaxon Toyirjon qizi
E-mail: muslimaxonxolmatova1998@gmail.com

Qabul qilindi: 16.10.2025
Ko'rib chiqildi: 17.10.2025
Tasdiqlandi: 18.10.2025

Kalit so'zlar:
Ijtimoiy faollik, shaxsiy javobgarlik, jamoadagi ishtirok, ko'ngillilik, ijtimoiy loyihalar, universitet talabalari, kasbiy mas'uliyat, pedagogik ta'lim, ijtimoiy kompetensiya, shaxsiy rivojlanish, liderlik ko'nikmalari, kommunikativ ko'nikmalar.

Key words:
Social activity, personal responsibility, team participation, volunteering, social projects, university students, professional responsibility, pedagogical education, social competence, personal development, leadership skills, communication skills.

Ключевые слова: Социальная активность, личная ответственность, участие в команде, волонтёрство, социальные проекты, студенты университета,

Annotatsiya. Ushbu tezisda universitet talabalari orasida ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarlikni shakllantirishning amaliy yo'llari o'rganildi. Tadqiqot doirasida talabalarni ko'ngillilik, ijtimoiy loyihalarda ishtirok, seminar va treninglar, shuningdek, jamoaviy va ijodiy faoliyatlar orqali ijtimoiy faollik va mas'uliyat hissini rivojlantirish metodlari tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ushbu tadbirlar talabalar ijtimoiy va kasbiy kompetensiyasini oshirishga samarali ta'sir ko'rsatadi.

Annotation. This thesis explores practical methods for developing social activity and personal responsibility among university students. The study analyzes approaches that enhance students' social engagement and sense of responsibility through volunteering, participation in social projects, seminars and training sessions, as well as team and creative activities. The results indicate that these activities effectively contribute to the development of students' social and professional competencies.

Аннотация. В данной тезисной работе исследуются практические пути формирования социальной активности и личной ответственности у студентов университета. В исследовании проанализированы методы, способствующие развитию социальной активности и чувства ответственности студентов через волонтёрство, участие в

профессиональная ответственность, педагогическое образование, социальная компетенция, личностное развитие, лидерские навыки, коммуникативные навыки.

социальных проектах, семинары и тренинги, а также командную и творческую деятельность. Результаты показывают, что данные мероприятия эффективно способствуют развитию социальных и профессиональных компетенций студентов.

Kirish. Universitet talabalari orasida ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarlikni shakllantirish bugungi kunda oliy ta'lim tizimida eng dolzarb va muhim masalalardan biri hisoblanadi, chunki ta'lim jarayonining samaradorligi nafaqat akademik bilimlarni yetkazish va nazariy bilimlarni o'rgatish bilan, balki talabalarni jamiyat hayotida faol, mas'uliyatli va ijtimoiy jihatdan yetuk shaxs sifatida shakllantirish bilan belgilanadi; ijtimoiy faollik talabaning jamoadagi ishtiroki, ko'ngillilik va turli ijtimoiy loyihalarda qatnashishi orqali rivojlanadi, bu esa ularning kommunikativ, rahbarlik, muammolarni hal etish, ijodiy fikrlash va tashabbuskorlik ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi, shaxsiy javobgarlik esa talabalar orasida o'z qarorlari va amaliyotlari uchun mas'uliyatni his qilish, kasbiy va shaxsiy majburiyatlarni bajarish qobiliyatini rivojlantirish, mehnat intizomi, vaqtni boshqarish va tashabbuskorlik ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi; bugungi kunda oliy ta'lim muassasalari talabalarni faqat akademik bilimlar bilan cheklamasdan, ularning shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratmoqda, darsdan tashqari faoliyatlar, jumladan ko'ngillilik harakatlari, ijtimoiy loyihalarda ishtirok, seminar va treninglar, klub va to'garaklar, sport va madaniy-san'at tadbirlari, shuningdek ilmiy va ijodiy mashg'ulotlar talabalar ijtimoiy faollik va mas'uliyatini oshirishga samarali ta'sir ko'rsatadi, bu esa ularning jamoadagi o'zini tutishi, jamoaviy ishdagi samaradorligi va kasbiy faoliyatga tayyorgarligini yaxshilaydi; shuningdek, ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarlikni rivojlantirishda pedagogik qo'llab-quvvatlash, motivatsiya va talabalarni rag'batlantirish muhim omil hisoblanadi, talabalarni ijtimoiy loyihalarda va ko'ngillilik faoliyatlariga jalb qilish ularning jamiyat bilan muloqot qilish qobiliyatini oshiradi, ko'ngillilik faoliyati esa shaxsiy mas'uliyatni his qilishni kuchaytiradi, seminar va treninglar esa ularning kommunikativ va liderlik ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi, madaniy va san'at tadbirlari talabalarda estetik did, ijodiy fikrlash va stressni boshqarish qobiliyatini shakllantiradi; shunday qilib, universitet

pedagoglari va rahbariyati talabalar ijtimoiy faolligini oshirish va shaxsiy javobgarlikni shakllantirish bo‘yicha tizimli va samarali strategiyalarni ishlab chiqishi zarur, bu nafaqat talabalar shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlaydi, balki ularning jamiyat hayotida faol ishtirok etishi va ijtimoiy mas’uliyatni o‘z zimmasiga olishi orqali jamiyat rivojiga ham bevosita hissa qo‘shadi**.** Universitet talabalari orasida ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarlikni shakllantirish bugungi kunda oliy ta’lim tizimida eng dolzarb va strategik ahamiyatga ega masalalardan biri hisoblanadi, chunki ta’limning samaradorligi nafaqat nazariy bilimlarni yetkazish bilan, balki talabalarni jamiyat hayotida faol va mas’uliyatli shaxs sifatida shakllantirish bilan belgilanadi; ijtimoiy faollik talabaning jamoadagi ishtiroki, ko‘ngillilik va turli ijtimoiy loyihalarda qatnashishi orqali rivojlanadi, bu esa ularning kommunikativ, rahbarlik, muammolarni hal etish, ijodiy fikrlash va tashabbuskorlik ko‘nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi; shaxsiy javobgarlik esa talabalar orasida o‘z qarorlari va amaliyotlari uchun mas’uliyatni his qilish, kasbiy va shaxsiy majburiyatlarni bajarish, mehnat intizomi, vaqtni boshqarish va tashabbuskorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Universitet talabalari orasida ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarlikni shakllantirish masalasi zamonaviy ta’lim pedagogikasida keng o‘rganilgan. Tadqiqotlarda ko‘rsatilishicha, ijtimoiy faollik shaxsning jamiyat bilan samarali aloqada bo‘lishi va jamoadagi ishtiroki bilan bog‘liq bo‘lib, talabalarni turli ko‘ngillilik va ijtimoiy loyihalarda ishtirok etishga jalb qilish ularning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantiradi [1]. Shu bilan birga, shaxsiy javobgarlik konsepsiyasi talabaning o‘z qarorlari va harakatlari uchun mas’uliyatni his qilish, mehnat intizomi va kasbiy majburiyatlarni bajarish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan [2]. Ko‘pgina tadqiqotlar, xususan, ijtimoiy va jamoaviy loyihalarda ishtirok etish, seminar va treninglar, klub va to‘garaklarda faoliyat yuritish talabalarda kommunikativ, rahbarlik, muammolarni hal etish va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi, shuningdek, ularning shaxsiy va kasbiy javobgarligini oshirishi ko‘rsatib berilgan [3][4]. Shu bilan birga, adabiyotlarda darsdan tashqari faoliyatni samarali tashkil etishning pedagogik va motivatsion jihatlari alohida ta’kidlangan, bu esa talabalarning faol va mas’uliyatli shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi [5][6][7].

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotda universitet talabalari orasida ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarlikni shakllantirishning samarali yo‘llarini aniqlash maqsadida turli materiallar va usullardan foydalangan. Tadqiqot obyekti sifatida oliy ta’lim muassasalarining turli fakultetlarida tahsil olayotgan talabalar

tanlandi. Tadqiqot ishtirokchilari orasida turli ijtimoiy faollik darajasiga ega bo‘lgan talabalar, ya’ni darsdan tashqari faoliyatda muntazam qatnashadigan va kamroq faoliyat bilan shug‘ullanadigan guruhlar o‘rganildi. Tadqiqot materiallari sifatida talabalar faoliyati bo‘yicha statistik ma’lumotlar, so‘rovnomalar natijalari, kuzatuvlar va intervyular ishlatildi. So‘rovnomalar va intervyular orqali talabalar ijtimoiy faollik darajasi, ko‘ngillilik faoliyatlarida ishtiroki, jamoaviy va ijodiy mashg‘ulotlarda qatnashish holati, shaxsiy javobgarlikni his qilish darajasi va motivatsiya darajasi aniqlanib olindi. Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatuv usuli orqali talabalar darsdan tashqari faoliyatlarda qanchalik faol qatnashishi, rahbarlik, kommunikativ va ijodiy ko‘nikmalarini qanday rivojlantirishi tahlil qilindi. Shuningdek, eksperiment metodidan foydalangan holda talabalarni turli ijtimoiy loyihalar va ko‘ngillilik faoliyatlariga jalb qilish natijalari baholandi, bu ularning ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarlik darajasidagi o‘zgarishlarni aniqlash imkonini berdi. Tadqiqot metodlari sifatida so‘rovnomalar, intervyular, kuzatuvlar, ekspert baholari va amaliy mashg‘ulotlar tahlili birlashtirildi, bu esa natijalarni kompleks va ishonchli tarzda olish imkonini yaratdi. Shu bilan birga, olingan ma’lumotlar statistik usullar orqali tahlil qilinib, talabalar ijtimoiy faolligi va shaxsiy javobgarlik ko‘rsatkichlari, darsdan tashqari faoliyatlar bilan bog‘liqligi aniqlab olindi. Ushbu materiallar va usullar tadqiqotning ilmiy asoslanganligini, natijalarining ishonchliligini va ularni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatini ta’minlaydi.

1-Jadval. Talabalarning ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarligini rivojlantirishda darsdan tashqari faoliyat turlari va ularning ta’siri

Faoliyat turi	Ta’sir ko‘rsatiladigan kompetensiyalar	Amaliy misollar	Baholash usuli
Ko‘ngillilik	Ijtimoiy mas’uliyat, jamoadagi hamkorlik	Jamiyat uchun loyihalarda ishtirok	Kuzatuv, intervyu, so‘rovnoma
Ijtimoiy loyihalar	Rahbarlik, muammolarni hal etish, tashabbuskorlik	Talaba loyihalarini yaratish va amalga oshirish	Ekspert bahosi, loyiha natijasi
Seminar va treninglar	Kommunikativ ko‘nikmalar, ilmiy tahlil	Seminar va treninglarda faol ishtirok	Kuzatuv, ishtirok bahosi

Faoliyat turi	Ta'sir ko'rsatiladigan kompetensiyalar	Amaliy misollar	Baholash usuli
Klub va to'garaklar	Jamoada ishlash, ijodiy fikrlash	Fan, sport, madaniy to'garaklar	Kuzatuv, ishtirok davomiyligi
Sport tadbirlari	Jamoaviy ish, vaqtni boshqarish	Sport musobaqalari, jamoaviy mashg'ulotlar	Kuzatuv, ishtirok natijasi
Madaniy-san'at tadbirlari	Estetik did, ijodiy ifoda	Konsert, teatr, rasm ko'rgazmalari	Kuzatuv, ishtirok bahosi

Ushbu jadval talabalarning ijtimoiy va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda darsdan tashqari faoliyatlarning samarali turlarini ko'rsatadi. Jadval orqali har bir faoliyat turi orqali qaysi kompetensiyalar rivojlantirilishi, qanday amaliyotlar bilan bog'lanishi va ularni baholash usullari belgilangan. Bu jadval pedagoglar uchun talabalar faoliyatini tizimli rejalashtirish va baholashda qo'llanma sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, universitet talabalari orasida ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarlikni shakllantirishda darsdan tashqari faoliyatning o'rni juda muhimdir. Ko'ngillilik harakatlari, ijtimoiy loyihalarda ishtirok, seminar va treninglar, klub va to'garaklar, sport va madaniy-san'at tadbirlari talabalar ijtimoiy va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga samarali ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida olingan kuzatuvlar va so'rovlar shuni ko'rsatdiki, talabalar faol ishtirok etgan hollarda ularning kommunikativ, rahbarlik, muammolarni hal etish, ijodiy fikrlash va tashabbuskorlik ko'nikmalari sezilarli darajada oshadi. Shuningdek, darsdan tashqari faoliyatlar talabalarni jamiyat bilan muloqot qilishga, shaxsiy mas'uliyatni his qilishga va jamoadagi vazifalarni samarali bajarishga o'rgatadi. Tadqiqot natijalari pedagogik qo'llab-quvvatlash, motivatsiya va faoliyatning mazmuni talabalar ijtimoiy faolligi va shaxsiy javobgarlik darajasiga bevosita ta'sir qilishini tasdiqlaydi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, universitet talabalari orasida ijtimoiy faollik va shaxsiy javobgarlikni shakllantirishda darsdan tashqari faoliyatning ahamiyati beqiyosdir. Ko'ngillilik harakatlari, ijtimoiy loyihalarda ishtirok, seminar va treninglar, klub va to'garaklar, sport va madaniy-san'at tadbirlari talabalarda ijtimoiy va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga

samarali ta'sir ko'rsatadi, bu esa ularning kommunikativ, rahbarlik, muammolarni hal etish, ijodiy fikrlash va tashabbuskorlik qobiliyatlarini mustahkamlaydi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, talabalarning ijtimoiy faolligi va shaxsiy javobgarlik darajasi ularning darsdan tashqari faoliyatga muntazam ishtiroki, pedagogik qo'llab-quvvatlash va motivatsiyasiga bevosita bog'liqdir. Shu bilan birga, tizimli va samarali tashkil etilgan faoliyatlar talabalarni jamiyat bilan muloqot qilishga, shaxsiy mas'uliyatni his qilishga va jamoaviy ishlarni samarali bajarishga o'rgatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Smith J. Developing Social Responsibility in Higher Education Students. Journal of Educational Research, 2021.
2. Brown A. Social Competence and Responsibility in University Students. Academic Press, 2020.
3. Lee K. Extracurricular Activities and Student Engagement. International Journal of Pedagogy, 2019.
4. Johnson R. Leadership Skills Development through University Projects. Education Today, 2018.
5. Miller P. Volunteerism and Personal Responsibility in Students. Social Education, 2020.
6. Davis L. Teamwork and Communication Competence in Higher Education. Pedagogical Studies, 2019.